

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty asianhallintajärjestelmässä

Aluehallitus, § 246, 18.09.2023
Nuorisovaltuusto, § 135, 28.09.2023

§ 135

Mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden asumispalvelujen kehittämisen selvitys

21379/2023

Aluehallitus, 18.09.2023, § 246

Valmistelijat / lisätiedot:

Elina Anttila, VASTUUALUEJOHTAJA, elina.anttila@pirha.fi

Liitteet

1 Mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden asumispalvelujen kehittämisen selvitys

Pirkanmaan hyvinvointialueen strategian toimeenpano-ohjelman kärjen ” yhdenvertaiset, ennaltaehkäisevät ja vaikuttavat palvelut” alatavoitteen ”eheä ja monikanavainen palveluiden verkosto” alla on toteutettu erityisasumisen palveluverkkoa koskevia selvityksiä kevään ja syksyn 2023 aikana. Erityisryhmien asumisen palveluverkkoselvitys 2023–2025 ja mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden asumispalvelujen tuotantotapa-analyysi ovat pohjana mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden asumispalvelujen kehittämissuunnitelmalle, jossa on selvitysten perusteella tunnistettu keskeiset kehittämisalueet ja tavoitteet.

Erityisryhmien asumisen palveluiden ja palveluverkon tunnistettujen kehittämiskohteiden ja niistä johdettujen toimenpiteiden tavoitteena on vastata palveluiden tarpeeseen ja mahdollistaa, että palvelut ovat tulevaisuudessa käyttäjälleen turvallisia sekä laadukkaita. Myös asuinkohteiden saavutettavuutta suhteessa kuntalaisten, asukkaiden ja henkilöstön liikkuvuuteen pyritään toimenpiteillä parantamaan. Lisäksi tavoitteena on hillitä asumisen kustannusten nousua sekä luoda tulevaisuuden näkemys tarvittavista tiloista ja investoinneista.

Selvitys nojaa aluevaltuustossa 14.8.2023 hyväksytyihin palveluverkon sekä palvelulinjakohtaisiin periaatteisiin. Kehittämissuunnitelma on laadittu virkajohdon alaisuudessa konsulttiyhtiö Nordic Healthcare Group:n (NHG) tuella. Valmistelussa on käytetty pohjatietona laajaa nykytilan analyysia olemassa olevasta palveluverkosta, Pirkanmaan liiton tekemää väestösuunnitetta sekä Tilastokeskuksen avointa dataa. Valmistelua varten muodostettiin palvelulinjan asiantuntijoista työryhmä.

Mielenterveys- ja päihdekuntoutujien asumisyksiköitä on Pirkanmaan hyvinvointialueella 63, joista neljä on omaa toimintaa. Palvelun omavaraisuusaste on kuusi prosenttia eli varsin vähäinen. Asukkaita palveluissa on selvityksen tekohetkellä 1584, joista omassa palvelussa 134. Noin kolmasosa asukkaista asuu joko ympärivuorokautisessa tai yhteisöllisen asumisen yksikössä. Lisäksi asunnottomia on noin 350 henkilöä, joskin luotettavaa tilastoa ei tästä ryhmästä ole saatavilla.

Asumisyksiköitä on eri puolilla Pirkanmaan hyvinvointialuetta, ja niistä noin puolet sijaitsee Tampereella. Asumisyksiköiden palveluja täydentää kotiin vietävien palvelujen tuottajaverkosto, joka koostuu kymmenestä ostopalveluntuottajasta. Hankintasopimuksia on tehty myös 33 hyvinvointialueen ulkopuolella sijaitsevaan yksikköön, pääosin Kanta-Hämeen ja Hämeenlinnan alueella, mutta yksiköitä on myös

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty asianhallintajärjestelmässä

Jyväskylässä, Turussa sekä pääkaupunkiseudulla. Hyvinvointialueen ulkopuolella asuvia asumispalvelujen asiakkaita on selvityksen tekohetkellä 32. Asumispalvelumuotoja ovat ympärivuorokautinen ja yhteisöllinen asumispalvelu sekä tuettu asuminen tukiasunnossa tai omassa kodissa. Palvelujen kustannukset vuositasona nousevat ostopalveluissa 37 miljoonaan euroon.

Mielenterveys- ja päihdepalvelujen toimintaympäristö on vahvassa murroksessa. Palvelujen kysyntä kasvaa merkittävästi, ja palvelun tarve on muuttunut. Asunnottomuus on kasvava ilmiö, mikä luo tarpeita esimerkiksi päihteet sallivien yksiköiden ja tukiasumisen lisäämiselle. Myös kustannukset ovat kovassa kasvussa, ja palveluissa on merkittäviä hinnannousupaineita vuodelle 2024, kun uusi hankintakausi alkaa. Haasteita on kokonaiskustannusten hallinnassa, seurannassa ja ennustamisessa sekä toimintatietojen hallinnassa.

Mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden asumispalvelujen verkon ja palvelukokonaisuuden tavoitteena on, että asiakas saa oikea-aikaiset ja yhdenvertaiset palvelut monialaisella yhteistyöllä. Asumispalvelut tuotetaan sosiaalihuoltolain mukaisina sosiaalipalveluina, mutta asiakas saa pääsääntöisesti samanaikaisesti muitakin sote-palveluja ja siirtyy myös palveluiden välillä. Keskeisimpiä kehittämisalueita ovat asumistarpeen vähentäminen oikea-aikaisilla palveluilla, kokonaiskuvan muodostaminen asumispalveluissa, palvelurakenteen keventäminen, palvelu- ja tuotantorakenteiden selkeyttäminen ja uudistaminen kokonaistaloudellisesta näkökulmasta sekä asumisen kokonaisuuden kehittäminen huomioiden kohderyhmäkohtaiset tarpeet.

Asumistarpeita voidaan vähentää oikea-aikaisella hoidolla ja palvelulla. Edelleen on kehitettävä monialaista yhteistyötä yhteensovittaen palveluja. Palvelutarpeen arviointia tulee yhdenmukaistaa ja lisätä ennaltaehkäiseviä ja matalan kynnyksen palveluja. Kotona-asumista tukevia palveluja tulee kehittää ja samalla panostaa henkilöstön osaamisen kehittämiseen digitalisaation mahdollisuudet huomioiden.

Kokonaiskuvan muodostamiseksi ja resurssien kohdentamiseksi oikein täytyy vahvistaa tietopohjaa ja luoda tiedon hyödyntämisen toimintamalli johtamisen tueksi sovittuja mittareita hyödyntäen. Tähän päästään toimintamallien ja -tapojen yhtenäistämällä, kuten kirjaamiskäytäntöjen tarkistamisella viimeistään uuden asiakastietojärjestelmän myötä.

Palvelurakenteen keventämiseksi tulee lisätä kevyempiä asumismuotoja, kuten kohdennettuja vuokra-asuntoja ja tukiasuntoja. Digiratkaisuja tulee ottaa käyttöön eri palvelukokonaisuuksissa. Palvelun myöntämisen ja palvelun piirissä olemisen tulee perustua yksilölliseen tarpeeseen ja sen säännölliseen arviointiin, jotta palvelutarpeiden muuttuessa myönnettävät palvelut vastaavat oikeaa tarvetta.

Palvelu- ja tuotantorakenteen uudistamiseksi tulee lisäksi tarkentaa tuotantotapa-analyysiä kustannusvertailu huomioiden. Oman asumispalvelun tuotannon tavoitteet ja laatuksiteerit tulee määrittää ja yhdenmukaistaa ostopalvelujen kanssa. Ostopalvelujen kilpailutuksessa tulee löytää kustannustehokkaita ja palvelutarpeeseen perustuvia sopimuksia. Asiakasohjausta tulee selkeyttää ja yhtenäistää yhdenvertaisen tarpeeseen perustuvan palveluihin pääsyn varmistamiseksi.

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty asianhallintajärjestelmässä

Asumisen kokonaisuuden kehittämisessä tulee huomioida kohderyhmäkohtaiset tarpeet. Asunnottomille suunnattuja asuntoja tulee kohdentaa huomioiden kohderyhmien erityispiirteet, kuten naiset, ikääntyneet ja perheet, sekä tarpeet, kuten päihdeet salliva asumismuoto. Asumispäivystyksikköä tulee laajentaa ja huomioida erityisten ryhmien tarpeet asuntokannan suunnittelussa.

Pirkanmaan hyvinvointialueen strategian mukaisesti toiminnan kokonaisuudessa tavoitellaan noin kahden prosentin tuottavuuden lisääntymistä vuositasolla. Tämä lähtökohta on huomioitu valmistelussa.

Syksyn aikana toteutetaan laaja kuulemiskierros. Palveluverkkovalmisteluun liittyvä asukkaiden kuuleminen jatkuu muun muassa palautekanavan kautta.

Mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden asumispalvelujen kehittämisen selvitys on pykälän liitteenä.

Ehdotus

Esittelijä: Marina Erhola

Aluehallitus päättää

- merkitä mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden asumisen selvityksen tiedoksi,
- lähettää selvitys laajalle kuulemiskierrokselle YT-elimelle, vaikuttamistoimielimille, valiokunnille ja aluehallituksen jaostoille,
- edellyttää, että selvitys ja siihen tehdyt täydennysehdotukset tuodaan aluehallituksen hyväksyttäväksi syksyllä 2023. Lisäksi laaditaan erillinen kooste kuulemiskierroksen kommentteista.

Kokouskäsitely

Kuultiin asiantuntijana sosiaalityön johtaja Elina Anttilaa, joka poistui kokouksesta ennen päätöksentekoa.

Milka Hanhela teki lisäesityksen: "Asunnottomuuden torjunta nostetaan mielenterveys- ja päihdeasiakkaille kohdennettujen asumispalvelujen kehittämisen jatkosuunnittelua ohjaavaksi periaatteeksi." Kannatus: Jouni Sirén. Hanhela peruutti tekemänsä lisäesityksen.

Päätös

Päätösehdotus hyväksyttiin.

Nuorisovaltuusto, 28.09.2023, § 135

Valmistelijat / lisätiedot:

Elina Anttila, VASTUUALUEJOHTAJA, elina.anttila@pirha.fi

Liitteet

- 1 Mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden asumispalvelujen kehittämisen selvitys
- 2 Nuorisovaltuuston lausunto hyvinvointialueen mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden asumispalveluiden selvityksestä

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty asianhallintajärjestelmässä

Pirkanmaan hyvinvointialueen strategian toimeenpano-ohjelman kärjen ” yhdenvertaiset, ennaltaehkäisevät ja vaikuttavat palvelut ” alataavoitteen ”eheä ja monikanavainen palveluiden verkosto” alla on toteutettu erityisasumisen palveluverkkoa koskevia selvityksiä kevään ja syksyn 2023 aikana. Erityisryhmien asumisen palveluverkkoselvitys 2023–2025 ja mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden asumispalvelujen tuotantotapa-analyysi ovat pohjana mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden asumispalvelujen kehittämissuunnitelmalle, jossa on selvitysten perusteella tunnistettu keskeiset kehittämisalueet ja tavoitteet.

Erityisryhmien asumisen palveluiden ja palveluverkon tunnistettujen kehittämiskohteiden ja niistä johdettujen toimenpiteiden tavoitteena on vastata palveluiden tarpeeseen ja mahdollistaa, että palvelut ovat tulevaisuudessa käyttäjälleen turvallisia sekä laadukkaita. Myös asuinkohteiden saavutettavuutta suhteessa kuntalaisten, asukkaiden ja henkilöstön liikkuvuuteen pyritään toimenpiteillä parantamaan. Lisäksi tavoitteena on hillitä asumisen kustannusten nousua sekä luoda tulevaisuuden näkemys tarvittavista tiloista ja investoinneista.

Selvitys nojaa aluevaltuustossa 14.8.2023 hyväksytyihin palveluverkon sekä palvelulinjakohtaisiin periaatteisiin. Kehittämissuunnitelma on laadittu virkajohdon alaisuudessa konsulttiyhtiö Nordic Healthcare Group:n (NHG) tuella. Valmistelussa on käytetty pohjatietona laajaa nykytilan analyysia olemassa olevasta palveluverkosta, Pirkanmaan liiton tekemää väestösuunnitetta sekä Tilastokeskuksen avointa dataa. Valmistelua varten muodostettiin palvelulinjan asiantuntijoista työryhmä.

Mielenterveys- ja päihdekuntoutujien asumisyksiköitä on Pirkanmaan hyvinvointialueella 63, joista neljä on omaa toimintaa. Palvelun omavaraisuusaste on kuusi prosenttia eli varsin vähäinen. Asukkaita palveluissa on selvityksen tekohetkellä 1584, joista omassa palvelussa 134. Noin kolmasosa asukkaista asuu joko ympärivuorokautisessa tai yhteisöllisen asumisen yksikössä. Lisäksi asunnottomia on noin 350 henkilöä, joskin luotettavaa tilastoa ei tästä ryhmästä ole saatavilla.

Asumisyksiköitä on eri puolilla Pirkanmaan hyvinvointialuetta, ja niistä noin puolet sijaitsee Tampereella. Asumisyksiköiden palveluja täydentää kotiin vietävien palvelujen tuottajaverkosto, joka koostuu kymmenestä ostopalveluntuottajasta. Hankintasopimuksia on tehty myös 33 hyvinvointialueen ulkopuolella sijaitsevaan yksikköön, pääosin Kanta-Hämeen ja Hämeenlinnan alueella, mutta yksiköitä on myös Jyväskylässä, Turussa sekä pääkaupunkiseudulla. Hyvinvointialueen ulkopuolella asuvia asumispalvelujen asiakkaita on selvityksen tekohetkellä 32. Asumispalvelumuotoja ovat ympärivuorokautinen ja yhteisöllinen asumispalvelu sekä tuettu asuminen tukiasunnossa tai omassa kodissa. Palvelujen kustannukset vuositasolla nousevat ostopalveluissa 37 miljoonaan euroon.

Mielenterveys- ja päihdepalvelujen toimintaympäristö on vahvassa murroksessa. Palvelujen kysyntä kasvaa merkittävästi, ja palvelun tarve on muuttunut. Asunnottomuus on kasvava ilmiö, mikä luo tarpeita esimerkiksi päihteet sallivien yksiköiden ja tukiasumisen lisäämiselle. Myös kustannukset ovat kovassa kasvussa, ja palveluissa on merkittäviä hinnannousupaineita vuodelle 2024, kun uusi hankintakausi alkaa. Haasteita on kokonaiskustannusten hallinnassa, seurannassa ja ennustamisessa sekä toimintatietojen hallinnassa.

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty asianhallintajärjestelmässä

Mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden asumispalvelujen verkon ja palvelukokonaisuuden tavoitteena on, että asiakas saa oikea-aikaiset ja yhdenvertaiset palvelut monialaisella yhteistyöllä. Asumispalvelut tuotetaan sosiaalihuoltolain mukaisina sosiaalipalveluina, mutta asiakas saa pääsääntöisesti samanaikaisesti muitakin sote-palveluja ja siirtyy myös palveluiden välillä. Keskeisimpiä kehittämisalueita ovat asumistarpeen vähentäminen oikea-aikaisilla palveluilla, kokonaiskuvan muodostaminen asumispalveluissa, palvelurakenteen keventäminen, palvelu- ja tuotantorakenteiden selkeyttäminen ja uudistaminen kokonaistaloudellisesta näkökulmasta sekä asumisen kokonaisuuden kehittäminen huomioiden kohderyhmäkohtaiset tarpeet.

Asumistarpeita voidaan vähentää oikea-aikaisella hoidolla ja palvelulla. Edelleen on kehitettävä monialaista yhteistyötä yhteensovittaen palveluja. Palvelutarpeen arviointia tulee yhdenmukaistaa ja lisätä ennaltaehkäiseviä ja matalan kynnyksen palveluja. Kotona-asumista tukevia palveluja tulee kehittää ja samalla panostaa henkilöstön osaamisen kehittämiseen digitalisaation mahdollisuudet huomioiden.

Kokonaiskuvan muodostamiseksi ja resurssien kohdentamiseksi oikein tulee vahvistaa tietopohjaa ja luoda tiedon hyödyntämisen toimintamalli johtamisen tueksi sovittuja mittareita hyödyntäen. Tähän päästään toimintamallien ja -tapojen yhtenäistämällä, kuten kirjaamiskäytäntöjen tarkistamisella viimeistään uuden asiakastietojärjestelmän myötä.

Palvelurakenteen keventämiseksi tulee lisätä kevyempiä asumismuotoja, kuten kohdennettuja vuokra-asuntoja ja tukiasuntoja. Digiratkaisuja tulee ottaa käyttöön eri palvelukokonaisuuksissa. Palvelun myöntämisen ja palvelun piirissä olemisen tulee perustua yksilölliseen tarpeeseen ja sen säännölliseen arviointiin, jotta palvelutarpeiden muuttuessa myönnettävät palvelut vastaavat oikeaa tarvetta.

Palvelu- ja tuotantorakenteen uudistamiseksi tulee lisäksi tarkentaa tuotantotapa-analyysiä kustannusvertailu huomioiden. Oman asumispalvelun tuotannon tavoitteet ja laatuksiteerit tulee määrittää ja yhdenmukaistaa ostopalvelujen kanssa. Ostopalvelujen kilpailutuksessa tulee löytää kustannustehokkaita ja palvelutarpeeseen perustuvia sopimuksia. Asiakasohjausta tulee selkeyttää ja yhtenäistää yhdenvertaisen tarpeeseen perustuvan palveluihin pääsyn varmistamiseksi.

Asumisen kokonaisuuden kehittämisessä tulee huomioida kohderyhmäkohtaiset tarpeet. Asunnottomille suunnattuja asuntoja tulee kohdentaa huomioiden kohderyhmien erityispiirteet, kuten naiset, ikääntyneet ja perheet, sekä tarpeet, kuten päihdeet salliva asumismuoto. Asumispäivystyksikköä tulee laajentaa ja huomioida erityisten ryhmien tarpeet asuntokannan suunnittelussa.

Pirkanmaan hyvinvointialueen strategian mukaisesti toiminnan kokonaisuudessa tavoitellaan noin kahden prosentin tuottavuuden lisääntymistä vuositasolla. Tämä lähtökohta on huomioitu valmistelussa.

Syksyn aikana toteutetaan laaja kuulemiskierros. Aluehallitus käsittelee kehittämisehdotuksia ja saatuja palautteita lokakuussa 2023.

Mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden asumispalvelujen kehittämisen selvitys on liitteenä.

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty asianhallintajärjestelmässä

Ehdotus

Esittelijä: Eetu Hukkanen

Nuorisovaltuusto päättää

- merkitä mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden asumispalvelujen kehittämisen selvityksen tiedoksi,
- antaa kommentit aluehallitukselle.

Kokouskäsitely

Kuultiin vastuualuejohtaja Elina Anttilaa asiantuntijana kokouksessa. Anttila poistui kokouksesta asian esittelyn jälkeen ennen päätöksentekoa.

Pidettiin kokoustauko klo 18.27 - 18.49 palveluverkkoa koskevien lausuntojen loppuun saattamista varten.

Kokoustauon jälkeen sihteeri suoritti nimenhuudon. Tauon jälkeen nuorisovaltuuston vahvuus 17 jäsentä paikalla. Kokoustauon aikana Alisa Lehtelä poistui kokouksesta.

Sosiaali-, terveys- ja pelastuspalveluiden tiimin puheenjohtaja Martti Kaisti esitteli tiimin laatiman lausunnon. Puheenjohtaja tiedusteli nuorisovaltuustolta, että voidaanko lausunto hyväksyä yksimielisesti. Lausunto hyväksyttiin yksimielisesti.

Päätös

Nuorisovaltuusto päätti

- merkitä mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden asumispalvelujen kehittämisen selvityksen tiedoksi,
- hyväksyä nuorisovaltuuston kommentit aluehallitukselle. Nuorisovaltuuston lausunto Pirkanmaan hyvinvointialueen mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden asumispalveluiden selvityksestä otettiin pöytäkirjan liitteeksi.

Tiedoksi

Aluehallitus, Eeva Torppa-Saarinen, Elina Anttila, Lotta Perämaa

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty asianhallintajärjestelmässä

Nähtävillä Pirkanmaan hyvinvointialueen verkkosivulla pirha.cloudnc.fi 3.10.2023

Otteen oikeaksi todistaa Tampereella 4.10.2023

Pia Lepistö
hallintoassistentti

Tiedoksianto asianosaiselle

Päätös on lähetetty sähköpostitse 4.10.2023

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Pirkanmaan hyvinvointialue 04.10.2023 klo 13:16. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty asianhallintajärjestelmässä

Muutoksenhakukielto

§135

Muutoksenhakukielto

Oikaisuvaatimusta ei saa tehdä päätöksestä, joka koskee vain valmistelua tai täytäntöönpanoa (Laki hyvinvointialueesta 141 §).